

SÖYLEŞİ

Burcu Tuvay btuvay@ekonomist.com.tr

“Tarımsal Üretime girebiliriz”

Toros Tarım, Mersin üretim tesisleri içerisinde bitki besleme üzerine Türkiye’de ilk olacak bir AR-GE tesisi kuruyor. Kurulacak olan bu tesisle birlikte Toros Tarım’ın tarımsal üretim alanında da görülebileceğini söyleyen Toros Tarım Genel Müdürü Hakan Göröl, “Kinoa bitkisinin üretim denemelerine başladık. Bir başka bitkisel üretim çalışmamız susam bitkisi üzerine sürüyor. Makineli tarıma uygun 18 farklı çeşidin Adana’da denemesini yapıyoruz. Alacağımız sonuca göre geniş alanlarda tarımını planlıyoruz” diyor.

Toros Tarım, 1981 yılından bu yana tarım sektöründe önemli çalışmalara imza atan şirketlerden biri. **Toros Tarım**, 36 yıl önce gübre üretimiyle başlayan tarımsal faaliyetlerini, ilerleyen yıllarda tohumculuk, fidencilik ve tekno-tarım gibi alanları da kapsayacak şekilde genişletti. Bugün gelinen noktada Toros markasıyla, Türkiye’nin en büyük özel sektör tarım sanayi kuruluşu ve en büyük gübre üreticisi konumuna ulaştı. Şirketin modern tarım konusunda da önemli projeleri bulunuyor.

Bunlardan biri olan “Toros Çiftlik” projesi, tarlanın koordinatına, anlık hava, toprak ve bilgi özelliklerine göre çiftçiye gübreleme önerileri sunarak tasarruf ve verim artışı sağlamayı hedefliyor. Agripark teknotarım merkezinde tohum ve fide konusunda çalışacak bir AR-GE tesisinin kurulacağını söyleyen **Toros Tarım** Genel Müdürü Hakan Göröl, kurulacak olan bu tesisle birlikte **Toros Tarım**’ın tarımsal üretim alanında da görülebileceğini belirtiyor. Menşei Güney Amerika’nın And Dağları olan ve yüksek besin değeri içeren kinoa bitkisinin üretim denemelerine başladıklarını ifade eden Göröl, “Bir başka bitkisel üretim çalışmamız susam bit-

kisi üzerine sürüyor. İsrail firması Equinom ile birlikte makineli tarıma uygun 18 farklı çeşidin Adana’da denemesini yapmaya başladık. Alacağımız sonuca göre geniş alanlarda tarımını planlıyoruz” diyor.

Göröl, sorularımızı şöyle yanıtladı:

Toros Tarım olarak bugün ulaştığınız büyüklük hakkında bilgi verir misiniz?

Bin 235 bayi ve yetkili satıcımız ile ülkemizin dört bir yanındayız. İstanbul Sanayi Odası’nın açıkladığı “Türkiye’nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu” 2016 listesinde 3 sıra yükselerek 59’uncu sıraya geldik. **Toros Tarım** olarak, gübre üretimi alanında Türkiye’deki toplam kurulu üretim kapasitesinin yüzde 38’ine sahibiz. 2016 yılında, Ceyhan, Mersin ve Samsun fabrikalarımızda ise toplam 1,3 milyon ton gübre üretimi gerçekleştirdik. Hem üretim kapasitesi, hem de pazar payı itibarıyla sektörümüzün lideriyiz. Klasik gübrelerin yanında suda eriyebilen özel gübreleri de ürün grubumuz içinde bulunduruyor ve ağırlıklı olarak iç piyasada çiftçinin her türlü gübre ihtiyacını tek elden karşılamayı hedefliyoruz.

Dijitalleşmeye yönelik ne gibi çalışmalarınız bulunuyor?

Toros Tarım şirketimizin buna örnek olacak çok güzel bir projesinden bahsedebiliriz. Hava, toprak ve bitki verilerini bir araya getirerek çiftçilerin faaliyetlerine yönelik öneriler geliştiren bir tarımsal karar destek platformunu internetten ve mobil cihazlardan çiftçilerin hizmetine açacak bir uygulama üzerinde çalışmalarımızı sürdürüyoruz. “Toros Çiftlik” adını verdiğimiz bu uygulama, tarlanın koordinatına, anlık hava, toprak ve bilgi özelliklerine göre çiftçimize gübreleme önerileri sunarak tasarruf ve verim artışı sağlayacak. Aynı uygulama, zirai hava tahminleri yoluyla çiftçiye gübreleme programı, su ihtiyacı, ekim ve hasat zamanları gibi konularda hem yol gösterecek, hem de erken uyarı sistemi yoluyla olası risklerden haberdar edecek.

Toros Çiftlik ile tam olarak hedeflerinizden bahsedebilir misiniz? Projenin somut sonuçları neler olacak?

Çiftçileri sayısal tarımla pratik ve işlevsel bir şekilde buluşturmayı hedefliyoruz. Proje, ileri aşamalarda toprak verilerinin anlık olarak toplanması, bitki gelişiminin uzaktan takip edilmesi, verim tahmini ve hatta gelecek fiyat tahmini

gibi konularda çiftçinin elinden tutacak. Daha geçenlerde devreye giren yeni toros.com.tr web sitemiz, adeta bir tarım kütüphanesi gibi, farklı ürünler yetiştiren çiftçiler için dev bir bilgi havuzu oluşturuyor. Çiftçiler bu sayfalardan, bölgelelerini ve ürün gruplarını seçerek, filtrelenmiş özgün içeriklere ulaşabiliyorlar. Tabii tarım ve teknolojiyi buluşturan tek faaliyetimiz bu gibi projelerle sınırlı değil.

Diğer projeleriniz hakkında da bilgi verir misiniz?

Adana'da faaliyet gösteren tekno-tarım merkezimiz Agri-pak'ta bir yandan doku kültürü yoluyla hastalıklardan arı tohum ve fide üretimi gerçekleştirirken, bir yandan da Anadolu'nun kendi başına çok önemli gen kaynaklarını kullanarak, TÜBİTAK ve Çukurova Üniversitesi işbirliği ile yeni buğday çeşitlerinin ıslah çalışmalarını sürdürüyoruz. TÜBİTAK'la daha başka yeni projelerimiz var. Üzerinde dur-

duğumuz en önemli konu kuraklık. Önümüzdeki dönemde kuraklığın çok ciddi boyutlara ulaşacağına dair tahminler var. Ürünleri buna göre çeşitlendirmesiniz, insanlar aç kalır. Dolayısıyla yaptığımız çalışmalarla, bir yandan geleceği garanti altına almaya çalışıyoruz. Tarım Bakanlığı ile işbirliği içerisinde yurdun farklı köşelerinde deneme tarlaları oluşturarak, çiftçilerimize doğru tarımın gereklerini göstermeye çalışıyoruz. Bu konuda son 3 yılda Türkiye'nin en büyük deneme projesini gerçekleştirdik. Bu projenin sonuçlarını bilimsel raporlar haline getirerek yayımladık.

Fidecilik alanında da çalışmalarınız bulunuyor. Bu çalışmalarınızdan da bahsedebilir misiniz?

Tarımda verimliliğin bir başka anahtarı olan fide konusu da önem verdiğimiz konulardan bir diğeri. İştirakimiz olan Hishtil-Toros Fidecilik, kullandığı donanım ve protokollerle, ülkemizde çoğunlukla babadan kalma yöntemlerle gerçekleştirilen fide yetiştiriciliğine yeni bir boyut getirdi. HT Fidecilik, Türkiye'de ilk kez, GSPP (Good Seed and Plant Practices - İyi Tohum ve Fide Uygulamaları) protokollerini seralarında uygulamaya başlayarak, hastalıkların önlenmesi konusunda bir çığır açtı. Henüz dünyada bile oldukça yeni olan bu protokoller, fidelerin son derece kontrollü bir ortamda ve teknolojiyen yararlanılarak yetiştirilmesini gerektiriyor.

“Yazlık bir buğday çeşidinin tescilini aldık”

Uzun yıllar Ege Üniversitesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü ile gübreleme konusunda ortak çalışmalar yürüttük. Yaptığımız tarla denemeleriyle doğru ve dengeli gübreleme konusunda elde ettiğimiz bilimsel sonuçlar yol gösterici oldu. Bugün bu çalışmaları bir aşama daha yukarı taşıyarak, Çukurova Üniversitesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü ile birlikte sürdürülebilirliğin temel alındığı bitkisel üretimde hassas besin yönetimi çerçevesinde çeşitli faaliyetleri sürdürüyoruz. Ayrıca, Çukurova Üniversitesi Tarla Bitkileri Bölümü ile yürütülen AR-GE çalışmalarıyla kaliteli yazlık ve kışık buğday tohumluğu elde etme konusunda önemli yol kat edildi, ilk olarak TOROS 1003 adıyla yazlık bir buğday çeşidinin tescili alındı. Kışık buğdayla ilgili tescilleme işlemlerimiz de devam ediyor. Tüm bu faaliyetlerinin yanı sıra, **Toros Tarım** ülkemizde düzenlenen Bitki Besleme ve Gübreleme merkezli bilimsel toplantıların da ana destekçisi olarak, bilim dünyamıza katkı sağlamaya devam ediyor.

SÖYLEŞİ

Bu yıl başka ne gibi projelere imza atacaksınız?

2017 yılında klasik ve suda eriyen gübre alanındaki üretim ve pazarlama faaliyetlerimize ek olarak, AR-GE çalışmalarımız da büyük bir hızla devam ediyor. Üreticinin zaman içerisinde ihtiyaç hissettiği bazı bitki besleme ürünleri üzerine çalışmalarımız sürüyor. Bu çerçevede önümüzdeki günlerde başta Üre+AS olmak üzere bazı yeni çeşitleri devreye sokacağımızı göreceksiniz. Ayrıca klasik gübrelerin yanı sıra ürün gamımıza "organomineral" gübreleri de ilave etmeye hazırlanıyoruz. Belli bir oranda organik madde içeren bu ürün grubuna kayda değer bir talep geleceğini öngörüyoruz.

AR-GE alanında önemli çalışmaları bulunan bir şirketsiniz. AR-GE'ye yönelik nasıl bir gündeminiz var?

Sektörün talepleri ve gereksinimlerinin karşılanması amacıyla Mersin üretim tesislerimizin içerisinde bitki besleme üzerine Türkiye'de ilk olacak bir AR-GE tesisi kurulmasının kararını verdik. Bu çerçevede geçtiğimiz günlerde T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na müracaatımızı da yaptık. Kurulacak olan bu tesiste yeni teknolojilerle bitki besleme konusunda verimliliğe olumlu katkı yapacak yeni ürün geliştirilmesine öncelik vereceğiz. Halihazırda Agripark teknorarium merkezimizde, tohum ıslahına yönelik çalışmalarımızı sürdürürken, tohum ve fide konusunda çalışacak bir AR-GE tesisinin kurulmasını da projelendirdik.

Bu tesiste ne gibi çalışmalar yürütülecek?

Kurulacak olan bu tesiste özellikle doku kültürü laboratuvarı kapsamında tıbbi ve aromatik bitkiler, iç mekân süs bitkileri gibi yeni ürün denemelerinde bulunulacak, yerli gen kaynakları kullanılarak yeni tohum çeşitleri geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılacak. Yakın gelecekte tarımda yatay entegrasyon ile **Toros Tarım**'ı tarımsal girdi dışında, bizzat tarımsal üretimde de görebiliriz.

Bunu biraz açar mısınız?

Bu çerçevede, menşei Güney Amerika'nın And Dağları olan ve yüksek besin değeri içeren kinoa bitkisinin üretim denemelerine başladık. Kinoa, özellikle protein, aminoasit ve vitaminler yönünden oldukça zengin yapısından ötürü

"Kötü beslenme 2 milyar kişiyi etkiliyor"

Biz bir tarım şirketiyiz. Tarım, gıda zincirinin başlangıç noktasıdır. Bir yanda tarımda verimliliği artırırken toprağı ve doğal tarım kaynaklarını korumak, çiftçinin yaşam kalitesini yükseltmek ama en önemlisi hızla artan dünya nüfusunun ihtiyacı olan yeterli ve kaliteli gıda maddesini temin ederek gıda ve besin güvenliğini sağlamak, tarımda sürdürülebilirliğin temel kavramları. Beslenme ve gıda güvenliği, insanlığın geleceği için anahtar konulardan biri. Açlık, halen dünya çapında 1 milyar kişiyi, kötü beslenme ise 2 milyar kişiyi etkiliyor, bunların büyük bir çoğunluğunu çocuklar oluşturuyor. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO'nun tahminlerine göre sadece yetersiz beslenme, verimlilik kaybı ve sağlık giderlerinden ötürü, küresel ekonomiye her yıl yaklaşık 3,5 trilyon dolarlık (küresel GSYH'nin yaklaşık yüzde 5'i) yük bindiriyor.

vegan beslenenler için son derece uygun bir ürün. Bünyesinde gluten bulunmayan kinoaayı Çölyak hastaları da rahatlıkla tüketebiliyor. Bu yıl ilk kez 100 dekar alanda denediğimiz ve temmuz ayı içerisinde hasadını yapacağımız bu üründe gelecekte geniş alanlarda üretim yapmayı hedefliyoruz. Özellikle Avrupa ülkelerine ihracat için büyük bir potansiyel barındırdığını düşünüyoruz.

Başka ürünler üzerinde de denemeler yapıyor musunuz?

Evet. Bir başka bitkisel üretim çalışmamız susam bitkisi üzerine sürüyor. Türkiye'de susam tarımında en önemli sorun ve maliyet kalemi hasadın insan gücü ile elle yapılması. Bunun etkisiyle çiftçi susam üretimine pek ilgi göstermediğinden dolayı Türkiye susam ihtiyacının yüzde 90'ını ithal etmek durumunda kalıyor.

Toros olarak bunu tespit ettikten sonra bir İsrail firması olan Equinom ile birlikte makineli tarıma uygun 18 farklı çeşidin Adana'da denemesini yapmaya başladık. Bunların Türkiye koşullarına uygunluğunu test ediyoruz. Alacağımız sonuca göre de geniş alanlarda tarımını planlıyoruz.

